

ALMANYA'DA ŞANSÖLYE MERKEL DÖNEMİ VE SONRASINDAKİ SÜRECE İLİŞKİN BİR ANALİZ

Analysis of Period of Chancellor Merkel and Subsequent Process in Germany

Doç. Dr. İsmail Ermağan

Orcid: 0000-0003-1687-8208/İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru tarihi: 31 Ağustos 2021

Kabul tarihi: 16 Kasım 2021

Anahtar Kelimeler: Almanya, Merkel,
Merkel Sonrası CDU, Avrupa Birliği,
Türkiye.

ÖZ

Avrupa'nın merkezi gücü olarak kabul edilen Almanya'nın izlediği ve izleyeceği siyasal ve ekonomik politikalar gerek kendi coğrafyasında gerekse de dünyada kayda değer bir etki üretme potansiyeli barındırmaktadır. Makalenin temel araştırma sorusu şudur: Merkel dönemi küresel, bölgesel ve Türkiye ilişkilerinde genel olarak nasıl değerlendirilebilir? Bu çalışmada savunulmaktadır ki, 1949-1969, 1982-1998 ve 2005-2021 seneleri arasında CDU'lu siyasetin ana çarpan olduğu Almanya; Şansölye Merkel döneminde bazı ciddi eksikliklere ve başarısızlıklara rağmen siyasal ve ekonomik hedeflerine büyük ölçüde ulaşmış gözükmektedir. Merkel'li Almanya genelde iyi geçindiği ABD'ye özellikle Trump döneminde çeşitli itirazlar getirmiş, AB'nin ve Almanya'nın menfaatlerinin korunmaya çalışıldığı Atlantik iş birliklerine destek vermiştir. Yine, küresel siyasette yadsınamayan AB ABD'nin karşısında bir başka kutup olarak belirememiş ve üyeler arasındaki uyumsuzluklar giderilememişse de Brexit'e rağmen yoluna devam etmektedir. Diğer yandan, Çin ile kayda değer ekonomik ilişkiler geliştirilmiş, fakat Merkel'in dengede götürmeyi hedeflediği Rusya veya Türkiye ile ilişkilerde sorunlar giderilememiştir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 31 August 2021

Accepted: 16 November 2021

Keywords: Germany, Merkel, Post-Merkel CDU, European Union, Turkey.

ABSTRACT

The current and prospective diplomatic and economic politics of Germany, seen as the central power of Europe, have a potential to affect both the region and the world dramatically. The main research question here is: How can Merkel period be generally evaluated in terms of regional and global politics as well as Germany-Turkey relations? This study proposes that Germany, where CDU was the major actor in politics between the years 1949-1969, 1982-1998 and 2005-2021, seems to have achieved her political and economic targets greatly with Chancellor Merkel despite certain setbacks and defects. Merkel's Germany raise various objections to the USA, with which it generally got along well, especially during the Trump era, and supported the Atlantic cooperation, in which the interest of the EU and Germany were tried to be protected. In addition, the EU, which is undeniable in global politics, could not appear as another pole against the USA and the incompatibilities between its members could not be resolved, but it continues its way despite Brexit. On the other hand, significant economic relations with China were developed, but the problems in relations with Russia or Turkey, which Merkel aimed to balance, could not be resolved.

Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: ismailermagan@gmail.com.

GİRİŞ

Almanya’nın dış politikasını mercek altına almanın küresel gelişmeler bağlamında, ama daha ziyade gerek bölgesel (Avrupa) düzlemde gerekse Türkiye ile ikili ilişkiler çerçevesinde elzem olduğu düşünülmektedir. “Dünyanın dördüncü büyük ekonomisi, AB’nin siyasal-ekonomik devi, sınırları dışındaki insan ve dildaşları ile uluslararası ilişkilerin kayda değer aktörü olan Almanya’nın” (Bağcı vd., 2019: V) Türkiye için önem arz eden unsurlardan biri, Almanya’da ikamet eden yaklaşık üç milyon civarındaki Türkiye kökenli vatandaşlardır. Türkiye açısından sadece bu insan faktörü bile Almanya’daki iktidarların liderlerini ve onların siyasi kararlarını, bu kararları ortaya çıkaran ülke içi ve küresel faktörleri incelemeyi gerekli kılmaktadır.

1949 yılından itibaren sağ partiler daha uzun bir zaman diliminde Almanya’nın yönetiminde söz sahibi olmuşlardır. Onların 1949-1969, 1982-1998 ve 2005-2021 yılları arasındaki iktidar dönemleri, bu durumu göstermektedir. Altı çizilmelidir ki, 16 yıllık yönetimi (1982-1998) ile tarihsel bir figür haline gelen Helmut Kohl’dan sonra Almanya’da bu başarıyı tekrarlayan, “ebedi şansölye” olarak tanımlanan ve ülkenin ilk kadın başbakanı olan Şansölye Angela Merkel’dir (Bülbul, 2019; Hacke, 2006). 2005-2021 yılları arasında Almanya’yı yöneten Merkel, aynı zamanda Avrupa ve dünyada siyasal ve ekonomik gelişmelerde de etkin bir rol oynamak istemiştir. Bu noktada “Merkel dönemi nasıl bir ‘başarı-başarısızlık bilançosu’ sunmaktadır?” sorusu, kayda değerdir. Merkel 2021 yılındaki seçimlerden aylar önce başbakanlığa aday olmayacağını deklare etmiştir (Die Welt, 2021; Akar, 2021; Habertürk, 2021). Merkel sonrası ülkede dış politika yapım süreci (“policy making process”) dünya-Avrupa-Almanya-Türkiye (Bağcı, 2020; Ermağan vd., 2019) odaklarında önem arz etmektedir (Fahrmeir, 2020; Fulbrook, 1991; Merkel, 2000; Schwarz, 1994). Bu nedenle de Merkel dönemi politikaları bir analize tabi tutulmalıdır.

Literatürde Merkel iktidar (ların)a yönelik çalışmalar, farklı yöntemlerle ortaya konabilmekte ve farklı süreleri kapsayabilmektedir. Merkel’in 2005 genel seçimlerinde iktidara gelişini irdeleyen Thompson ve Lennartz’a göre bu siyasetçinin devam eden başarısının altında kendisine yöneltilen eleştirileri olumluya çevirmeyi öğrenmesi yatmaktadır (Thompson & Lennartz, 2006: 99-110). “Merkel Cumhuriyeti” isimli kitapta buluşan Alman siyaset uzmanları, 2013 genel seçimlerinin kampanya dönemini ve sonuçlarını ele almaktadır (Langenbacher, 2015). Merkel’in biyografisinin kaleme alındığı bir kitapta ise Doğu Almanya’dan bir kızın Avrupa’da gücün en yüksek kademelerine nasıl geldiği incelenmektedir. Merkel’in dünya görüşünün nasıl şekillendiği açıklanmakta, David Cameron, Barack Obama veya Vladimir Putin gibi uluslararası mevkidaşlarıyla olan kişisel ilişkileri ve ülkelere karşı tutumu tartışılmaktadır (Kornelius, 2014). Merkel’in kariyerindeki gelişimine odaklanarak sosyolojik çıkarımlarla bu dönemi (bir anlamda Almanya’nın gelecekteki politikalarının geçmişini) analiz eden Michalak’a göre, bu siyasetçinin başarısının kaynaklarını açıklamak kolay bir konu değildir. O’na göre; Merkel hakkındaki hikâyeler hem doğru hem de yanlış olabilir. O ayrıca Merkel’in konuşmalarında geleceği hayal ettiğini, fakat şimdiki zamanda yaşadığını iddia etmektedir. “Ortalama bir Alman için Merkel, her şeyden önce Almanya’nın 2008 mali krizinden sonra eşi görülmemiş bir ölçekte ekonomik başarısının annesi ve 2020 koronavirüs salgınının ilk döneminin panik katilidir” (Michalak, 2020). Bu makalede Merkel’in dört iktidar dönemi bütüncül bir bakış açısıyla ve biyografisinden politikalarına, övgülerden eleştirilere, yerelden genele varan anlayışla irdelenmektedir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, ilgili analizi bütünlüklü sunabilmek amacıyla Almanya hakkında tarihsel, siyasal, sosyolojik ve coğrafi kimi temel bilgiler aktarılacaktır. İkinci bölümde, Merkel dönemi şu sorularla incelenecektir: Merkel nasıl bir siyasetçiydi; hangi politikaları başarmış, hangilerini başaramamıştır; içeriden (partisindeki muhafazakâr kesimlerden) ve dışarıdan özellikle hangi konularda eleştirilmiştir? Üçüncü bölümde ise Merkel sonrasına uzanan süreç çerçevesinde Merkel’li Almanya’nın politikaları incelenecektir. Çalışmanın ana savı şudur ki, Şansölye Merkel şu ana kadar izlediği politikalarla hem partisinde hem de ülkesinde çoğunluk tarafından başarılı bulunmaktadır. Kimi ciddi hatalarının da gözlendiği bu liderin yerine seçilecek siyasetçi, ülkenin gerek

Avrupa gerekse dünya siyasetindeki “etkili aktör” pozisyonunu muhafaza etmeyi hedefleyecektir. Çalışmada Almanca, İngilizce ve Türkçe ikincil kaynakların, internet verilerinin ve devlet belgelerinin incelendiği bir yöntem izlenmiştir.

Almanya Devletinin ve Toplumunun Başlıca Özellikleri

Makalenin ana konusunu daha detaylı irdeleyebilmek adına, bu başlıkta cevap aranacak olan soru şu olacaktır: Almanya’nın iç politika ve küresel siyaset için önemli olan başlıca toplumsal ve siyasal özellikleri nelerdir? Yani Merkel nasıl bir devlet ve toplumu yönetmiştir? Buradan zuhur edebilecek olan riskli veya fırsat penceresi hükmündeki faktörler neler olabilir?

İfade edilebilir ki, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu (962-1806), Alman Konfederasyonu (1815–1866), Alman İmparatorluğu (1871–1918), Weimar Cumhuriyeti (1919–1933), Nasyonal Sosyalistler/Üçüncü İmparatorluk (1933–1945), Batı Almanya-Doğu Almanya (1949-1990) ve sonrası Birleşik Almanya, günümüz Alman devletinin devlet aklının arka planını oluşturmaktadır (Gilbert vd., 2019; Haverkamp vd., 2001; MacGregor, 2015; Schöllgen, 2004). Dönemlerine göre bu yönetim tecrübeleri şunu söylemektedir:

- Almanlar, Avrupa’nın geleneksel ve söz sahibi bir milleti olup, din noktasında da etkili bir rol oynamışlardır (örneğin Martin Luther).
- Alman dış politikasında 19. yy. sonlarında birleşme-sanayileşme-kolonicilik sebepleriyle ihtiras hâkimdir.
- Irkçı bir iktidar ile bütün Avrupa’yı işgal eden ülke, ABD-Sovyetler Birliği-Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) üzerinden zabt-u rapt altına alınmıştır.
- İhtiyatlı politikalar ile Avrupa Topluluğu (AT) içinde “yaşam alanı” (Lebensraum) oluşturup, yeniden birleşme (1990) ve AB ülkelerini türbülansa sokan 2010 ekonomik krizi sonrası “kilit ülke” konumuna gelmesi, sürdürdüğü sanayileşme-ekonomik kalkınma sonucudur.

3,85 trilyon dolarlık Gayri Safi Millî Hasıla (GSMH) ile küresel ekonominin liderlerinden biri olan Almanya, 83 milyonluk nüfusu ile Avrupa’nın (Rusya’dan sonra) en kalabalık toplumudur. Almanların %50,75’i kadınlar, %49,25’ini erkekler oluşturmaktadır. Alman erkekler Alman kadınlardan sonra Türk, Polen ve Rus kadınlar ile evlenmektedir (Baycar, 2014). 2020 yılında nüfus artış hızı %-0.19 olduğundan ülkede profesyonel bir göç yönetimi uygulanmaktadır. Ülkede göçmenler arasında çeşitlilik arzu edilmekte, Latin Amerika’dan Orta Doğu’ya, Balkanlar’dan Kafkasya’ya uzanan bir düzlemde göçmen başvuruları değerlendirilmektedir (Wilhelm, 2016). Göç yönetimi hususunda dikkat çeken özellik ise, – nüfus açığını, iş gücü ihtiyacını ve beyin göçünü yönetmenin dışında – vatandaşlık (ve eğitim) alan bu göçmenlerin, Almanya’nın dış politikasında köken ülke ile ilişkilerde “katkı-fayda üretebilecek bir elçi” olarak görülmesidir. Alman toplumunun %22,5’lik oran ile beşte birden fazlasını göçmen veya göçmen kökenliler tesis etmektedir. Göçmenlerin %15’ini Türkler, %10’unu Polenler ve %6,5’ini Ruslar oluşturmaktadır (Bulkan vd., 2019).

Nüfus ülke çapında oldukça eşit bir dağılım göstermektedir. Bununla birlikte ülkenin batı kesimindeki özellikle sanayi eyaleti olan Kuzey Ren-Vestfalya, nüfus yoğunluğu bağlamında Türkiye’nin Marmara bölgesine benzetilebilir. Ülkenin ilk dört en yoğun şehri; başkent Berlin 3.562 milyon, Hamburg 1.790 milyon, Münih 1.538 milyon ve Köln 1.119 milyon olarak sıralanmaktadır. 2020 yılında kentsel nüfusun toplam nüfusa oranı %77,5; kentleşme oranında yıllık değişim %0,27 olarak tahmin edilmektedir. Yüzölçümü olarak Türkiye’nin yarısına yakın bir toprağa sahip olan Almanya’da coğrafya, çoğunlukla düzlük ve yeşilliktir, oldukça modern yöntemlerle inşa edilen demiryolu ve karayolu gibi ulaşım ağları için elverişlidir. Deprem ve fay hatlarının olmaması ülke için bir avantajdır. Ülkede 1990 yılından itibaren eyalet sayısı 16’dır. Devlet; “özgür, demokratik ve sosyal” olarak tanımlanan bir anayasa ile yönetilmektedir (Gümüş vd., 2020).

Ülkede dinsel dağılım 2018 yılında şu şekildedir: Hiçbiri %38, Katolik % 27,5, Protestan % 25,5, Müslüman % 5, Ortodoks % 1,9, diğer Hristiyan % 1,1, diğer % 0,9 (CIA, 2021; Yıldız, 2019). Anlaşılmaktadır ki; orta yollu inançların-uygulamaların ve ateist bakış açılarının yanı sıra Katolik ve Protestan mezheplerinin yaygın olduğu Almanya’da, Hristiyan Demokrat geleneği ve Sosyal Demokrat anlayışlar, yeşil politikalar, sol fikirler, liberal talepler ve son dönemde aşırı sağ eğilimler, ülkenin din ve siyaset kodlarını temsil etmektedir. Almanya’da 5 milyon civarında olan Müslüman nüfusu dünyadan çok sayıda ülkeden gelmekle birlikte büyük çoğunluğunu Türkler, ardından Suriyeliler, İran, Fas ve Lübnanlılar oluşturmaktadır (Bakır, 2018).

Ayrıca 2020 yılındaki Almanya’da nüfusun yaş piramidine bakmak gereklidir (CIA, 2021), çünkü eğitimden tüketim alışkanlıklarına, emeklilik giderlerinden iş gücü sayısına ilişkin bilgileri bize bu rakamlar vermektedir:

- 0-14 yaş: %12,89 (erkek 5,302,850 / kadın 5,025,863)
- 15-24 yaş: %9,81 (erkek 4,012,412 / kadın 3,854,471)
- 25-54 yaş: %38,58 (erkek 15,553,328 / kadın 15,370,417)
- 55-64 yaş: %15,74 (erkek 6,297,886 / kadın 6,316,024)
- 65 yaş ve üstü: %22,99 (erkek 8.148.873 / kadın 10.277.538)

20 milyon civarında vatandaşının emeklilik masrafları, ülkenin diğer harcama kalemlerini de titiz hesaplamak durumunda bırakmaktadır (Sibum, 2018). Örneğin Endüstri 4.0 gibi yeni nesil teknolojiler bağlamında genç nüfusunun eğitime ve iş gücünün dönüşümüne yönelik stratejik ödevde işi daha sıkı tutmasının kayda değer bir nedeni olmaktadır (Kurtulmuş, 2019; Müller ve Kornmeier, 2000; Staudt, 2002).

Almanya Siyasetinde “Şansölye Angela Merkel” Dönemi

Almanya’da 2017-2021 yılları arasında Federal Meclis’te (“Bundestag”) sırasıyla şu partiler (ve siyaset yaklaşımları) temsil edilmiştir: Hristiyan Demokratlar (CDU – CSU, Birlik Partileri, merkez sağ), Sosyal Demokratlar (SPD, merkez sol), Almanya İçin Alternatif (AfD, aşırı sağ, sağ popülist), Liberaller (FDP), Sosyalistler/Sol Parti (Marksist-Leninist sol) ve Yeşiller/İttifak 90 (yeni sol/özgürlükçü sol, çevreci). Vurgulanmalıdır ki, 2005 yılından itibaren başlayan iktidarı sürecinde – ortalamada her üç Alman vatandaşından birinin oyunu almış ama tek başına iktidar olamamış olan – Merkel, 2005 ve 2013 yılları gibi 2017’de Sosyal Demokratlar ile (yani CDU/CSU ve SPD arasında) üç “Büyük koalisyonu”, 2009’da ise Liberaller ile “Siyah-Sarı koalisyonu” (CDU/CSU ve FDP arasında) kurmuştur.

Muhafazakâr Gelenek’te CDU’nun Politik Kabulleri ve Merkel

1945 yılında sona eren II. Dünya Savaşı’nı müteakip kurulan Hristiyan Demokrat Birliği (CDU), ismindeki “Birlik” kelimesini öne çıkarmıştır. Batı Almanya’nın 1949 yılında gerçekleştirilen ilk seçimlerini kazanan parti, 1969 yılına kadar parlamentonun en güçlü aktörü olmuştur. 14 yıl başbakanlık yapan Konrad Adenauer, bu kuruluş ve yeniden organizasyon döneminin başat aktörü olarak tarihte yerini almıştır. Sonraki periyotta, CDU ancak 1982 seçimlerini kazanabilmiştir (Haneke, 1995).

Sosyal piyasa ekonomisi, CDU’nun ana ekonomi politikasıdır. Parti, dış politikada, Batı Bloğu (AB ve ABD) politikaları ve rasyonel bir tutumla Rusya ve Çin ile ortak kazanç ve istikrara dayalı denge politikası önermektedir. “Kontrollü bir göç politikası”nı ve kalkınma odaklı toplum ve eğitim politikalarını tercih etmektedir (Ermağan, 2011). CDU, son tahlilde kendini Hristiyan liberal ve muhafazakâr bir parti olarak nitelemektedir. Mesela, 2017 yılında eşcinsel evliliğin mecliste onaylanması Merkel’in demokratik muhalefetine rağmen gerçekleşmiştir. Merkel’e göre “anayasa tarafından korunan evlilik kurumu, bir kadınla bir erkeğin evlenmesi demektir.” (Euronews, 2017). Bu nedenle bu yasa tasarısına destek vermemiştir. Diğer yandan, sosyal politikada veya biyo-teknolojinin özellikle genetik araştırmaların desteklenmesi konularında, Merkel’in partisi kilise ile farklı yaklaşımlar

ve zıt bakış açıları da ortaya koymaktadır (Merkel, 2013). Son tahlilde Merkel’in, 2000 yılında başına geçtiği partinin, siyasi geleneği açısından kritik olan kimi muhafazakâr kabulleri liberal-demokratik bir çizgide yorumladığı fark edilmektedir.¹

Yine Merkel’in siyaset ortağı ve CDU’nun kardeş partisine ilişkin bilinmelidir ki, kendisini “muhafazakâr”, “liberal” ve “sosyal” olarak betimleyen ve “konservatif temel duruş, Hristiyanlığa yönelme ve Federal Sistem’in önemsenmesi” ilkelerini parti programlarında sürekli vurgulayan Hristiyan Sosyal Birliği (CSU), CDU’ya nazaran daha muhafazakâr politikalar talep etmektedir (Kiessling, 2004).

Kişilik ve Siyasetçi Olarak Merkel

Forbes dergisi tarafından dünyanın en güçlü kadınları listesinde 2020’de 10’uncu kez üst üste lider seçilen Merkel (Forbes, 2020), Alman halkının ilk başlarda kendisine verdiği Mutti (anne) lakabını zaman zaman içerisinde “güvenilir bir lider” algısına dönüştürmüş görünmektedir. Zaman zaman sert eleştirilerle karşılaşsa da, genelde şu kelimelerle betimlenmektedir: Sağduyulu, çalışkan. Hem “kararlılık ve demokrasi” arasındaki ince siyasi refleksleri hem de ülkesinin yerel atmosferini ve dünyayı takip eden siyaset kadrosu, başarısının anahtarı olarak öne çıkarılmaktadır (Merkel, 2004; Bierling, 2005). Merkel, kararlarını alırken ve politikaları uygularken kimi zaman ketum kimi zaman birleştirici bir karakter göstermiştir. Hatta Merkel’in önemli olaylara karşı bekleyerek uzun süre herhangi bir tepki vermemesi nedeniyle ortaya çıkan ve Almanca kelimeleri arasına giren “hiçbir şey yapmamak / önemli konularda hareketsiz kalmak” anlamına gelen “merkeln” fiili bile mevcuttur. Diğer yandan, baskın karakteri sonucu hem parti içinde hem ülke politikalarında dönem dönem ciddi itirazlar da tecrübe etmiştir.

Merkel analizinde karikatürist Heiko Sakurai sadeliği ve rasyonaliteyi öne çıkarmaktadır: “Merkel tahmin edilebilir biri ancak bir ideolojiye, sadece ona bağlı kalmak adına bağlı kalmaz. Bu hiç de tipik bir Alman davranışı değil. Almanlar geleneklerine ve ideolojilerine bağlılıklarıyla tanınırlar.” (Rohrer, 2017).

Almanların tarihine atıfta bulunacak olursak, Merkel’in – Prusya Kraliçesi Sophie Charlottenburg ve Habsburg İmparatoriçesi Maria Theresia’nın ardından – üçüncü kadın lider olduğu görülmektedir (Aydın, 2020).

İzlediği siyaset tarzı ile hem Avrupa’da hem dünyada önemli kararların alınmasında doğrudan ve dolaylı olarak pay sahibi olmuştur. Kriz yönetmede her zaman başarılı olduğu söylenemez fakat örneğin NATO konusunda Trump’a meydan okuyucu tavrı ile veya Avrupa politikalarında genel olarak bir etki oluşturduğu gözlenmiştir.

Son olarak, Merkel’in Avrupalı Türklerin sevdiği siyasetçilerin başında gelmesi de (Amerikan İlerleme Merkezi, 2020), onun dengeli siyaset tarzının çıktısı olarak okunabilir (Hoffman vd., 2020).

¹ Merkel üzerine Almanya’da şu filmler yapılmıştır:

Kohls Mädchen, Kohls Erbin – Angela Merkels Weg zur Macht. Dokumentarfilm, 30 Min. Ein Film von Wolfgang Landgraeber, Wilfried Prill. Produktion: ARD. Deutschland 2000.

Angela Merkel – Die Unerwartete. Dokumentarfilm, 90 Min. Regie: Torsten Körner und Matthias Schmidt. Produktion: Broadview TV, MDR, in Zusammenarbeit mit Arte. Deutschland 2016.

Mensch Merkel! – Widersprüche einer Kanzlerin. Dokumentarfilm, 45 Min. Ein Film von Bernd Reufels. Produktion: Kelvinfilm im Auftrag des ZDF. Deutschland 2019.

Stunden der Entscheidung – Angela Merkel und die Flüchtlinge. Dokudrama, 89 Min. Regie: Christian Twente. Produktion: AVE Publishing im Auftrag des ZDF. Deutschland 2019.

Die Getriebenen. Spielfilm, 118 Min. Regie: Stephan Wagner. Drehbuch: Florian Oeller. Deutschland 2020.

Siyasal ve Ekonomik Performans Olarak Bir Bilanço

Şansölye Merkel 16 yıllık başbakanlığı döneminde toplamda 533 yurtdışı gezisi gerçekleştirmiştir.

AB içerisinde, özellikle 2010 Avro Krizi ve İngiltere'nin AB üyeliğinden çıkması (Brexit) sonrası Merkel'li Almanya'nın Birlik içerisinde liderliğe yükseldiği ifade edilebilir. AB ülkelerine daha fazla sorumluluk üstlenilmesi gerektiğini salık vererek, örneğin; NATO gibi güvenlik kurumunda Trump'ın "NATO'dan çıkarız." tehditlerine karşı çıkması çoğu Avrupa ülkesinde olumlu karşılık almıştır. Dahası, uygulamaya çalıştığı "bir arada kalan ve etkili olabilen" Avrupa siyaseti ile – Brexit'e rağmen – güven duyulan bir lider olmasını beraberinde getirmiştir. Kültürel açıdan, daha dünyalı bir Almanya ve Avrupa'yı savunması, pozitif bulunmuştur.

Diğer yandan Merkel, Avrupa'da artık her tarafta yükselen aşırı sağa karşı mücadele etse de net bir sonuç alamamış, bu kesimlerin insan hakları, demokrasi gibi evrensel ilkeleri örseleyen eylemlerinin önüne geçememiştir. Öyle ki, 2017 seçimlerinde kendisine siyaseten sorun yaşatacak (ve partisinden de AfD'ye katılımlara sebep olacak) kadar bir aşırı sağ siyasetle karşı karşıya kalmıştır. Yine, ülkesinde aşırı sağcı terör örgütü NSU'nun "döner cinayetleri" (Döner-Morde) olarak adlandırılan süreçte kayda değer bir hukuksal yargılama üretememiştir. Son olarak, Covid-19 salgınına karşı ilk aşının Almanya'da bulunmasına rağmen AB üyelerinin pandemi sürecinde dayanışma gösterememesi, lider konumundaki ülkenin ve onun başbakanının negatif karnesine yazılacaktır (Requena, 2020: 26-27; Aktan, 2020).

Ekonomi alanında ise; Şansölye Schröder'in kapsamlı ekonomik reformları ile iktidarı devralan Merkel'in parlak ekonomi karnesinde eksileri de mevcuttur (Fuest, 2019: 56). Ülkesini dünyada ilk beş büyük ekonomi arasında tutan siyasetçi, bazı yapısal sorunları aşamamıştır. Kişi başına düşen milli geliri 28 bin eurodan 41 bin euroya yükseltmiştir. İşsizliği %4,8'den (son 20 yılın en düşük seviyesi olan) %2,7'ye; enflasyonu %2,2'den pandemi öncesinde %0,3'e indirmiştir. "Almanya'nın son on beş yılda, Kişi Başına Milli Gelir düzeyinde kaydettiği büyüme hızı; Fransa, Kanada, İngiltere ve Japonya' ya göre iki misli yüksek oranda gerçekleşmiş; iki binli yılların başında yaşanan sıkıntılar, başarıyla aşılmıştır. [...Buna karşın], ülkenin dört yüz elli milyar avro düzeyinde yatırım gereksinimine sahip olduğu göz önüne alındığında, Merkel sonrası dönemde, kendisinin sıkı duruş ve politikalarının test edileceğini öngörmek, gerçekçi bir tespit olacaktır." (Ferman, 2021) O'nun döneminde, son tahlilde, ekonominin rekabet gücünü güçlendirme yerine refah devletinin genişletilmesi öne çıkmıştır. Kuantum kimyası üzerine doktora tezi yapmış olan Merkel, bilime de önem vermiştir. Nano-, biyoteknoloji, Endüstri 4.0, yapay zekâ, bilişim, inovasyon alanlarında yatırımları artırmıştır (Sümbelli, 2020). Fakat Almanya büyüyen ekonomiye sahip olmasına rağmen, 1871-1913 yılları arasında radikal biçimde tecrübe ettiği veya II. Dünya Savaşı sonrasında daha düşük oranda başarmış olduğu dünya sıralamasında basamak arttırıcı ekonomik atılımdan ve bunu sağlayacak buluşlardan hâlâ uzaktadır.

Merkel Dönemine Getirilen En Sert Eleştiriler

Şansölye Merkel özellikle şu üç kararda (kimi övgülerle birlikte) ciddi eleştiriler ile karşı karşıya kalmıştır: 1) 2010 Avro Krizi'ndeki ekonomik maliyet politikaları, 2) 2015 (özellikle Suriye menşeli) göç krizinde göçmenleri kota ile AB üyeleri arasında paylaştıran ve Almanya'ya daha büyük sorumluluk ayıran yaklaşımı ve 3) 2011 yılındaki Fukuşima felaketi sonrası Almanya'daki Nükleer santralleri 2022 yılında sonlandıracak olan politikası (IISS, 2019; Rohrer, 2017).

Şansölye, Avrupa'nın Ekonomik Krizi'nde ülke içi muhafazakârların seslendirdiği "Almanya neden daha fazla ödeme yapmaktadır?" tenkitlerini "Avrupalılık" söylemiyle karşılamaya çalışmıştır. Buna karşın kimi küçük AB üyelerinin kendilerine fazla yük yüklendiği gerekçesiyle ilgili politikaların dayanışmacı değil, bilakis dayatmacı-totaliter olarak itirazları kayda geçirilmelidir. Merkel'in "Önce Almanya" yaklaşımını benimsediği ve kuzey ile güney AB ülkeleri arasında ayrımı derinleştirdiği de dile getirilmektedir.

Mülteci politikalarında önceleri “açık kapı diplomasisi” uygulayan siyasetçi hem Birlik Partilerinden hem de AB üyesi kimi ülkelerden gelen etkili tepkiler üzerine bu politikayı yumuşatmaya gitmiş, “Wir schaffen das” (Başarabiliriz) sloganıyla da ülkesinin ihtiyacı olan demografi açığını gidermenin bir çözümü olarak “daha kontrollü” bir kulvara yönelmiştir.

Merkel’in izlediği ve “Liberal-Yeşil” olarak nitelenen nükleer politikasında stratejik bir konumda olan yenilenebilir enerji atılımları, ülke sanayisini ve enerji üreticilerini zor duruma bırakma ihtimali üzerinden eleştirilmiştir. Diğer yandan, bu politikanın ülkenin iklim değişikliğinin tehditleri karşısında fırsatlar oluşturacağı da vurgulanmaktadır.

Bu noktada Merkel’in siyaset tarzını açıklama hedefiyle, 2011 yılında Libya operasyonu öncesi 17 Mart 2011 tarihinde BM Genel Kurul oylamasında geçici üye olan Almanya’nın müttefiklerinden farklı yönde oy kullanmasından ve bunun üzerine transatlantik ilişkilerde önemli bir krizin yaşanmasından da bahsedilebilir. Bu kararlar hem Merkel hem de dönemin dışişleri bakanı Westerwelle ağır bir şekilde eleştirilmiştir. Bu nedenle Westerwelle hem dışişleri bakanlığından hem de parti başkanlığından istifa etmek zorunda kalmıştır. Belirtmek gerekir ki, “Willy Brandt” (Batı ve Doğu blokları arasında denge arayan) Almanya’sı rolündeki bir eylem Merkel’e de zorluk yaşatmıştır.

Diğer yandan, Merkel Almanya’sını Batı Bloğu politikalarından ve Türkiye şüpheciliği reflekslerinden dolayı “küresel bir aktör” karakteri taşıyamamakla eleştiren Bülent Güven özellikle şu hususlara dikkat çekmektedir (Güven, 2021):

“Merkel’in politikalarının somut sonuçlarına bakıldığı zaman, onun sabırlı tarzının çok da işe yaramadığını görmek mümkündür. Merkel’in bu sabırlı ya da eleştirenlerin dediği gibi ‘pasif’ tavrı Rusya’yı hem Batı’dan koparmış hem de tekrar Batı için bir tehdit haline getirmiştir. [...] Merkel döneminde Rusya ile meydana gelen bu durumun benzeri Türkiye ile de yaşanmıştır. [...] Merkel Almanya’ya Şansölye olduktan sonra dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy ile el ele vererek Türkiye’nin AB’ye girişinin fiilen önünü kesmiştir. [...] Her ne kadar Suriye’den [ve aktüel olarak Afganistan’dan, İ.E.] gelen mültecilerden sonra Merkel Türkiye’nin önemini tekrar kavramaya başlasa da yaşanan bu süreçlerden sonra Türkiye ile AB arasında güvene dayalı bir ilişki geliştirmek bir hayli zor gözükmektedir.”

Bununla birlikte, Alman-Türk siyasal ilişkilerinde ciddi sıkıntıların tecrübe edildiği 2005-2021 döneminde Merkel Türkiye’ye en fazla resmi ziyaret gerçekleştiren Alman şansölyesi olmuştur ve iki ülke arasındaki ticaret 35 milyar doları aşmıştır (Almanya Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Almanya’da Merkel Sonrasına Doğru Ülkenin Politikaları

Bu bölümde Merkel sonrası dönem için dünya, Avrupa ve Almanya üçgeni göz önünde tutularak Alman siyasetinde reel ve olası gelişmeler analiz edilecektir.

Küresel Konjonktür ve Önümüzdeki Dönem Almanya

Donald Trump yanlısı bir kısım seçmen grubunun Kongre’yi basıp yerli terörist ilan edilmesinin ardından resmen göreve başlayan ABD Başkanı Joe Biden’in, ilk yurt dışı faaliyetinde Almanya’da Münih Güvenlik Konferansı’nda sarf ettiği sözleri, son dönem Merkel ve Post-Merkel dış politikası için ilk bağlamı sunmuş görünmektedir: NATO-Rusya ve Çin. Putin’in ülkesindeki muhalif lideri tutsak etmesini demokratik kayış olarak niteleyen ve “amacının Soğuk Savaş dönemindeki gibi bloklaşma olmadığını” ifade eden Biden, Ukrayna ile dayanışma içinde olacağını vurgulamıştır. Yine, Çin ile olan ilişkilerin çeşitli zorluklar barındırdığının altını çizmiş, ekonomik açıdan artık küresel etkisi açık olan Çin’in de diğer ülkeler gibi ortak ticari kurallara uyması gerektiğini bildirmiş ve ortaklarından bu ülke ile ilişkileri yönetmede iş birliği beklediğini deklare etmiştir (Sanger vd., 2021). Biden ile birlikte Çin’in ABD’yi ekonomik kulvarda geçeceği öngörüler ve Rusya’nın NATO tarafından çevrelenmişlik hisleri sonucu bu iki gücün küresel düzlemde izledikleri iş birliği politikaları ve özellikle ABD’nin küresel ekonomik liderlikten düşme endişeleri gibi faktörler, ABD’yi bu bağlamda koalisyon hattını daha yoğun biçimde

etkinleştirmeye sevk ettiği anlaşılmaktadır (Cooley vd., 2020; Kroenig, 2020). Almanya ise, ABD için bu hedefte ana aktörlerden biridir.

II. Dünya Savaşı’nın tesis ettiği düzenin bir çıktısı olarak Konrad Adenauer döneminden itibaren dış politikada Batı yanlısı (“Transatlantikçi”) bir çizgi izleyen Batı Almanya, Willy Brandt ile Doğu’ya Açılım Politikası (“Ostpolitik”) başlatmış, bu çizgi Gerhard Schröder ile ilerletilmiştir (Özer ve Karadağ, 2017). Yine, Almanya’nın en büyük ekonomik ortağı olan Çin, bu ülke için yadsınamaz bir öneme sahiptir (Samrai, 2019). 2020 yılında Almanya’nın Çin ile ticareti 212 milyar Euro’ya yükselirken, ABD ile 171,5 milyara düşmüştür (Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, 2021). Rusya ile aynı coğrafyayı paylaşmaları ve bu ülkeden büyük miktarlarda satın alınan enerji; Çin’le otomotivden tren vagonlarına uzanan çok sayıda alanda kurulmuş derin ekonomik ağlar ortadadır (Gareis, 2019). O sebeple sadece tercihten dolayı değil, bu ülkelerle iç içe geçen menfaatlerinden ötürü, bu iki hususta da Almanya orta yollu davranmak istemektedir. ABD ekonomik olarak Çin’in Batı Bloğunun yeni tehdidi olduğu tezini Biden ile birlikte tonu yumuşatarak ve bu ülkeye karşı iş birliği saflarını genişleterek yapmaya çalışacaktır. Bu da NATO çatısı altında (güvenlik alanında) beraber hareket eden Batı Bloğunun Almanya, Fransa gibi üyelerini de (ekonomik açıdan da) son tahlilde safların sık tutulmasına itelemektedir (Moeller, 2020). Bu siyasal eğilim, “sağ” hükümetlerde daha ilkesel hissedilmektedir.

Bu bağlamda aktüel bir gelişme olan ABD’nin 20 yıllık bir mücadeleden sonra Afganistan’ı terk etmesi de Merkel politikaları ve Almanya’nın hareket koordinatları hakkında bilgi verebilir. Almanya, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası oluşan atmosferde (“Almanya’nın güvenliği Hindukuş’tan başlamaktadır” motivasyonu da) Afganistan’a asker gönderen koalisyon ülkeleri arasında yer almıştır. ABD’nin biraz da beklenmedik bir şekilde Afganistan’ı deyim yerindeyse Taliban yönetimine bırakması (veya yenilmesi), şüpheli yaklaşımla bölgede Rusya-Çin-İran ülkelerinde yeni stratejilere yönelmesi üzerine, Almanya da bu ülkeden ayrılmıştır. Taliban zulmü karşısında ülkeden kaçmak zorunda kalan insanlara etkili bir desteği görülmeyen Merkel yönetimi, bu dönemde Almanya’da sınır dışı edilme kararı verilen kaçak Afgan göçmenlerine yönelik bu kararı şimdilik durdurmuştur. Bir öngörü olarak ABD’nin – Ukrayna’dan sonra – Afganistan’da Avrupa ülkelerini de destabilize etme potansiyeli bulunan çok taraflı ve zor bir politik konjonktürü tetiklediği söylenebilir. Merkel sonrası dönem için ülkenin muhtemel ilgili politikası Merkel’in şu sözlerinde açığa çıkmaktadır: “Afganistan’da son 20 yılın kazanımlarını korumak için Taliban ile diyalog devam etmelidir.” (Naumann, 2021).

Avrupa İçi Gelişmeler ve Önümüzdeki Dönem Almanya

Brexit’in imzalanması ile bütünüyle “kaybet-kaybet” sarmalından çıkmış, her iki taraf kısmen de olsa rahatlamıştır. Bu anlaşmayı İngiltere Başbakanı Johnson “kapsamlı Kanada tipi bir serbest ticaret anlaşması” olarak yorumlarken, kimilerine göre “sıfır gümrük vergisi ve sıfır kota öngören AB içindeki en büyük ticaret anlaşması” gerçekleştirilmiştir (NTV, 2020). Avrupa Topluluğu’na (AT) başvurusu dönemin Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle tarafından iki kez reddedilse de, 1973 yılında üyeliğe kabul edilen İngiltere, 47 yıl sonra Birlik’ten çıkmıştır (Clarke vd., 2017; Evans vd., 2017). Brexit’in, AB’yi hem küresel siyasette hem de bölge iç güç dengelerinde etkileyeceği aşikârdır (Hobolt, 2016). Almanya’nın Merkel ve sonrası politika süreçlerinde bu faktör, en can sıkıcı maddelerin başında kabul edilmektedir. 2005 yılında Fransa ve Hollanda tarafından red yese de, Avrupa Anayasası fikri ile ABD’ye meydan okuyan bir Avrupa vardı (Puntscher and Wessels, 2006). Brexit ile AB küresel satıhta etki kaybetmiştir.

Diğer yandan hem siyaset felsefesi hem de iktisat alanlarında gerileyen Fransa, çeşitli yollarla Avrupa’da Almanya karşısında denge üretmeye çalışmaktadır. Yunanistan’ın ekonomik iflasından sonra dayanışma gösterilemeyen Korona sürecinde de görülmüştür ki (Bergsen vd., 2020), AB politikalarında etkin pozisyonuna rağmen Almanya’nın çok da rahat olduğu söylenememektedir. Merkel – göç, ekonomi, güvenlik ve sağlık alanlarında yaşanan krizlerde bütün eleştirilere rağmen – orta yollu bir politika ile AB ülkeleri ve kendi kamuoyu arasında bir bağ kurmuştur. “Korona sonrası devletler; nasıl geri dönüşler yaşayacak, ne kadar yeni işsizlere maruz kalacaklar, dijital ekonomik dönüşümlere hangi

oranda ayak uyduracaklar; bu zor süreçlerde AB küresel yarışlarda nerede mevzilenecek” soruları daha doğrusu sorunları Almanya’da Merkel sonrası iktidar için şimdiden ev ödevleri haline gelmiştir.

İlaveten, bütün AB devletlerinde yükselen-temsili bulan aşırı sağ (BBC, 2019), daha sağ yaklaşımli isimlerin elinde – demokrasiden kültür algılarına, göçten ekonomi politikalarına – nasıl bir Almanya (Rosellini, 2020) ve AB ortaya çıkaracaktır, bu da dünyanın yakından takip ettiği ve arzu etmediği bir mesele olarak kayıtlara girmektedir.²

Önümüzdeki Dönem Almanya İçin Reel ve Olası Gelişmeler

Bu başlık altında Almanya’da aktüel olarak yaşanan ve geleceğe etkiler bırakma ihtimali olan (siyasal-hukusal, ekonomik-teknolojik ve beşerî bağlamlardaki) kimi sorunlar tartışılacaktır. Bu sorunların yönetilip yönetilemeyeceği, nasıl yönetileceği, olası çözümlerin Almanya’yı ve Avrupa’yı nasıl etkileyeceği stratejik bir önem taşımaktadır.

İlk olarak, ülkedeki aşırı sağ siyasetin merkez sağla hareket edip etmeyeceği, aşırı sağın demokratik kurallar çerçevesinde kalıp kalmayacağı, diğer AB ülkelerindeki aşırı sağlar ile etkileşimlerinin hukusal eşiği aşp aşmayacağı hususları, Almanya’da ve AB üyesi ülkelerde hem endişe uyandırmakta hem de mücadele gerekliliğini salık vermektedir. Almanya’nın aşırı sağ kesimleri 2013 yılında Almanya İçin Birlik Partisi (AfD) adıyla partileştikten sonra, 2014 yılında Avrupa seçimlerinde Avrupalı Muhafazakârlar ve Reformistler üyesi olarak yedi sandalye elde etmişlerdir. 2017 Almanya genel seçimlerine kadar toplam 16 eyaletin 14’ünde temsiliyet kazanan AfD, aynı yıl gerçekleşen federal seçimlerde federal seçimlerde 94 milletvekili ile Alman Meclisine girmiş ve tarihi bir performans göstermiştir (Hansen ve Olsen, 2019). Ülkenin üçüncü en büyük partisi ve ana muhalefet partisi olan bu kesimlerin kimi eyaletlerde durdurulamayan yükselişleri iktidar partilerinde bile paniğe neden olmuştur (Gümüş, 2020). Meclisteki partiler, Sol ve AfD partileri ilkesel olarak ittifak yapmayacaklarını duyurmuşlardır. Fakat Thüringen eyaletinde gerçekleşen CDU-AfD diyalogu, CDU’da büyük tartışmalar başlatmış, istifalar getirmiştir. Neticede bu kesimin Almanya siyasetinde olası yükselişi ve dolayısıyla da AB arenasına etkisi, önümüzdeki dönem en çok gözlenecek konuların arasında olacaktır.

Dahası, NSU gibi Almanya’da aşırı sağ kimi kesimlerin cinayet eylemleri devam etmektedir. Kassel’deki valinin cinayete kurban gitmesi, devlet katında tedbir eylemleri konusunda karar derecesini yükseltmiştir. Merkel’in bütün çabalarına ve aşırı paylaşımları yasaklayan sosyal medya yasasına rağmen, ortada başarısız bir durum da söz konusudur. Acquis Communautaire’nin (yani Avrupa Birliği Müktesebatı) doğrultusunda bu gruplar ile hukusal mücadele ilerletilmelidir. Örneğin; 2020 başında Yunanistan’da Altın Şafak Partisi terörist ilan edilmiştir (Deutsche Welle Türkçe, 2020).³ Yunan yargıçlar bu karara delil olarak, 2013 yılında sol görüşlü bir müzisyenin Altın Şafak taraftarı bir kişi tarafından bıçaklanarak öldürülmesini göstermişlerdir.

Bir diğer meydan okuyan süreç, Endüstri 4.0 – Toplum 5.0 dönüşümünün getirdiği teknolojik yenilenmedir. Almanya’da şimdiye kadarki ekonomik kalkınma performanslarının yeni dönemde de devamının garanti edilmesi, – enerji üretiminden siber güvenliğine, arttırılmış gerçeklikten veri madenciliğine, sanayiden uzaya – çok kritik alanlardaki dönüşümün başarılmasına bağlıdır. Örneğin; yapay zekâda dünyanın ilk beş devleti arasına giren Merkel’in Almanya’sı, bilişim ürünlerinde ve

² Örneğin 2016 yılında AfD Eş Başkanı Joerg Meuthen şunu söylemişti: “Hollanda, Avusturya, Finlandiya veya Baltık ülkeleri ile ortak bir para birimimiz olabilir. Bizimki gibi benzer istikrar kültürlerine sahipler. AB yük oluşturduğundan dolayı Fransa ve güney AB ülkelerinin ortak para biriminden çıkarılması gerekmektedir.” (Deutsche Welle, 2016).

³ “Yunanistan’ı sarsan ağır mali kriz döneminde işsizlik sorunu ve sığınmacılar konusunda seçmendeki hoşnutsuzluğu kullanarak puanını artıran Altın Şafak, ülkenin en büyük üçüncü partisi konumuna yükselmiş, 2012’deki seçimlerde 300 sandalyeli parlamentoda 18 sandalye kazanarak ilk kez meclise girmeyi başarmıştı. 2015’teki seçimlerde Avrupa Parlamentosu’na da üç vekil gönderen parti, 2019’daki son meclis seçimlerindeyse tek bir sandalye bile kazanamadı.”

internet ekonomisinde ABD ile karşılaştırılamamaktadır (Carrel, 2018). Öyle ki, bu alana yatırım yapan kimi özel şirketler altyapı yetersizliğinden dolayı ülke dışına taşınmaktadır. Özellikle İsviçre’ye, ABD’ye doğru gerçekleşen beyin göçü ile birlikte “şirket göçü” yaşanmaktadır (Murawski vd., 2019; Steinwehr, 2019). AR-GE bütçesi arttırılsa da özellikle bilişim-siber-uzay alanlarında Almanya’nın ilgili lider ülkelerin bariz biçimde gerisinde kaldığı görülmektedir.

Son olarak, kayda geçirilmesi gereken hem sorun hem de fırsat alanı, insani sermayenin yeni dönemde eğitim ve uyum-göç politikaları ile yükseltilmesi meselesidir. Soğuk Savaş sonrası artarak ilerlemiş küreselleşmenin de bir çıktısı olarak, kan bağı ile belirlenen vatandaşlık edinimi 2000 yılında son bulmuş (Marshall²⁰⁰⁰) ve Alman toplumunda göçmen kökenliler kayda değer bir orana yükselmiştir (bakınız birinci başlık). Toplumun ve bireylerin, günümüzde hızlı biçimde yaşanan dijitalleşme etkisiyle ortaya çıkan trend meslekler bağlamındaki açıkları akılcıl-analitik eğitim politikaları ve entegrasyon yanlısı tutumlarla giderilmeli (mesela radyo tamirciliği yerine robot tamirciliği ihtiyacı şimdiden organize edilip giderilmeli), Silikon Vadisi benzeri buluşları yapabilmek ve düşen patent sayısını arttırabilmek için ülkeye beyin göçü çekebilecek göç-uyum politikaları hem toplumsal hem de hukuksal alanda tesis edilmelidir (Simon vd., 2015). Korona aşısının maddi katkısının, kaç tane entegrasyon politikasına finans kaynağı oluşturacağı, anımsanmalıdır. Dolayısıyla, dijital yenilenme ve beşerî sermayenin buna adaptasyonu, Merkel sonrası dönemde ülkenin temel gündemlerinden biri olmaya devam edecek olmasından ötürü, seçilecek iktidar ve lider, bu konulardan kendisini ırak tutamayacaktır.

SONUÇ

Almanya hem tarihte hem de günümüzde Avrupa coğrafyasında stratejik güç merkezlerinin arasında bulunmaktadır. Bismark ile birleşen ülke, II. Wilhelm’in “imparatorluk stratejileri” ile dönemin küresel aktörleri arasına dahil olmuş, teknolojik radikal buluşlarla sanayisini katma değerli bir yapıya dönüştürmüştür. I. Dünya Savaşı’nı kaybederek büyük bir hüsrana uğrayan ülke, Weimar döneminde toparlanmaya çalışsa da Hitler Almanya’yı büyük bir “biyo-kültürel” üstünlük mücadelesine sokmuş, Avrupa ülkelerini yönetimi altına almıştır. Fakat 1945’te II. Dünya Savaşı bittiğinde Almanya için siyasal, ekonomik ve beşerî bağlamlarda kayıplar yıkıcı olmuştur. Hatta ikiye bölünen ülke 1990 yılında birleşebilmiş, Avrupa devletlerinde uzun süre “yayılmacı” sıfatıyla şüphe uyandırmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise AB’nin şekillendirici ülkesi olarak öne çıkmıştır. Küresel düzlemde kendisine bazen üzerinden gelemeyeceği roller de belirleyen ülkenin hem siyasal hem de ekonomik olarak gücü yadsınmamaktadır. O sebeple bu ülkedeki iktidarlar ve onların politikaları irdelenmeye değerdir.

Şansölye Merkel döneminde küresel, bölgesel düzlemlerde ve Türkiye ile ilişkilerde hangi temel politikalar izlenmiştir? Küresel düzlemde; özellikle AB üyeleri arasında 2010 sonrası yaşanan Avro Ekonomik Krizi ve İngiltere’nin Birlik’ten ayrılması (Brexit) sonucu Avrupa coğrafyasında ekonomik ve siyasal lider konumuna evrilen Berlin, Trump’lı ABD ile (NATO’dan dinleme skandallarına varan bir dizi başlıkta) farklılaşan politik süreçlerden sonra – II. Wilhelm’in imparatorluk stratejisinden ilham alınan bir yaklaşımla – daha fazla dünyalı aktör olmayı amaçlamıştır. Bu noktada gerek Rusya ile gerekse Çin ile ilişkilerde çözüme kavuşturulması gereken ciddi handikapları mevcuttur. Biden’lı dönemde Batı Bloğu politikaları bir adım öne geçecek gibi görünse de, Berlin – kendi siyasal ve ekonomik menfaatlerinden dolayı – denge politikalarının seslendiricisi olmaya devam etmek isteyecektir. AB konusunda; Birlik politikalarının devamına, yaşanan sıkıntıların asgari seviyelerde tutulmasına, üyeler arasında dayanışmanın sağlanmasına çalışılması ve bu hedeflerde Almanya’nın daha fazla sorumluluk alan politikaları, Merkel döneminin öncelikli hedefleri arasında sayılabilir. AB’nin kırılmalar yaşayan “ortak dış politika, ekonomi ve sağlık alanları” başta olmak üzere Merkel sonrası dönemde Birlik’in daha etkin kılınmaya çalışılacağı dile getirilebilir. Türkiye politikalarında ise Merkel; Türkiye karşıtı üyelerin ve aşırı sağ eğilimlerin yükseldiği AB’ni ayakta tutabilmek ve mülteci anlaşması gibi kimi durumlarda rasyonel açılardan hak verdiği Türkiye ile ilişkileri tamamen etkisizleştirmemek hedefleriyle, kimi zaman negatif kimi zaman pozitif diplomasiyi işleterek, son tahlilde – AB üyeliği yerine yakın iş

birliklerinin örülebildiği bir denklemde – ekonomik ve politik bağlamlarda istikrarlı bir ilişkinin muhafazasını salık vermiştir.

Sonuç olarak, ABD-NATO bünyesinde süregelen kırılganlıklara (örneğin ABD'nin de etkisiyle Rusya ile yaşanan güvensizlik durumları); ekonomik olarak stratejik bir başarı yakalanan Almanya-Çin ilişkilerinde (ABD'nin de yönlendirmesiyle) ortaya çıkabilecek istikrarsızlık hallerine; Birlik nezdinde ortak politikalar çerçevesinde tecrübe edilen zayıflıklara ve ülke içinde demokratik hukuk devletini zedeleyen aşırı sağ eğilimlere rağmen Şansölye Merkel dönemi; -AB içinde bu dönemde Almanya'ya karşı düşen tehdit algısı (veya yükselen güven duygusu) ve ülkenin mevcut ekonomik ve siyasal gücü baz alındığında- kayda değer bir performans ürettiği ifade edilebilir. Merkel sonrası da Almanya'nın bu nüfuz politikalarını takip etmek isteyeceği tahmin edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akar, D. (2021). *Almanya'nın yeni lider adayları Türkiye'ye nasıl bakıyor?*, <https://www.dw.com/tr/almanyan%C4%B1n-yeni-lider-adaylar%C4%B1-t%C3%BCrkiye-nas%C4%B1l-bak%C4%B1yor/a-56228206>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).
- Aktan, S. (2020). *Angela Merkel: Görevdeki 15. yılını dolduran Almanya'nın 'ebedi şansölyesi'*, <https://tr.euronews.com/2020/11/21/angela-merkel-kokleri-kariyeri-kisiligi-siyaseti-ve-miras>, (Erişim Tarihi: 23.11.2020).
- Almanya Dışişleri Bakanlığı (2021). *İkili Ekonomik İlişkiler*, <https://tuerkei.diplo.de/tr-tr/themen/wirtschaft/-/1798704>, (Erişim Tarihi: 31.8.2021).
- Amerikan İlerleme Merkezi (2020). *The Turkish Diaspora in Europe Integration, Migration, and Politics*, <https://www.americanprogress.org/issues/-security/reports/2020/12/10/491951/turkish-diaspora-europe/>, (Erişim Tarihi: 01.2.2021)
- Aydın, Y. (2020). *Almanya'yı da dünyayı da değiştiren kadın: Angela Merkel*, <https://fikirturu.com/jeo-strateji/almanyayi-da-dunyayi-da-degistiren-kadin-angela-merkel/>, (Erişim Tarihi: 23.11.2020).
- Bağcı, H., Ermağan, İ. & Gümüş, B. (Eds) (2019). *Dünya Siyasetinde Almanya 1*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bağcı, H. (2020). Türkiye-Almanya İlişkileri Ortaklık mı, Rekabet mi? *Türk-Alman Çalışmaları Serisi I*, Murat Önsoy & Mutlu Er (Eds.), s. 3-21. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bakır, Z. Z. (2018). *Almanya'da Müslümanlar*, https://insamer.com/tr/almanyada-muslumanlar_1439.html, (Erişim Tarihi: 15.5.2020).
- Baycar, A. (2014). Türk-Alman Evliliklerinin Dini İnanç ve Kültür Bağlamında Eşler, Aileler ve Çevreleri üzerindeki etkisi, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)*, 16(29), 185-211.
- BBC (2019). *Europe and right-wing nationalism: A country-by-country guide*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006>, (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- Bergsen, P., Billon-Galland, A., Kundnani, H., Ntousas, V. & Raines, T. (2020). *Europe After Coronavirus: The EU and a New Political Economy*, Europe Programme. Research Paper, Chatham House.
- Bierling, S. (2005). *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland: Normen, Akteure, Entscheidungen*. Oldenbourg Wissenschaftsverlag.
- Bulkan, D., Ermağan İ. & Gümüş B. (2019). Almanya Göç Politikaları. *Dünya Siyasetinde Almanya 1*, H. Bağcı, İ. Ermağan & B. Gümüş (Eds.), s. 411-441. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (2021). *China - Wirtschaftliche Beziehungen*, <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Aussenwirtschaft/laendervermerk-china.html>, (Erişim Tarihi: 30.9.2021)
- Bülbül, A. (2019), *Başbakan Angela Merkel Dönemi Almanya'nın Ortadoğu Politikası*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Carrel, P. (2018). *Where Europe's most powerful economy is falling behind*, <https://www.reuters.com/investigates/special-report/germany-digital-gap/>, (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- CIA (2021). *Germany*, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/germany/>, (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- Clarke, H. D., Goodwin, M. & Whiteley, P. (2017). *Brexit: Why Britain Voted to Leave the European Union*. Cambridge University Press.
- Cooley, A. & Nexon, D. (2020). *Exit from Hegemony: The Unraveling of the American Global Order*, Oxford: Oxford University Press.
- Deutsche Welle (2016). *Right-wing parties in Europe, Germany's populist AfD party wants France excluded from common European currency*, <https://www.dw.com/en/germanys-populist-afd-party-wants-france-excluded-from-common-european-currency/a-19211490>, (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- Deutsche Welle Türkçe (2020). *Yunan 'Altın Şafak' partisi suç örgütü ilan edildi*, <https://www.dw.com/tr/yunan-alt%C4%B1n-%C5%9Fafak-partisi-su%C3%A7-%C3%B6rg%C3%BCt%C3%BC-ilan-edildi/a-55186472>, (Erişim Tarihi: 23.02.2021).
- Die Welt (2021). *CDU nach der Merkel-Ära. Laschet und Spahn legen ihr Programm vor*, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article223663792/Was-kommt-nach-Merkel-Laschet-und-Spahn-legen-ihr-Programm-vor.html>, (Erişim Tarihi: 24.02.2021).
- Euronews (2017). *Almanya'da eşcinsel evliliğe Merkel'e rağmen 'evet'*, <https://tr.euronews.com/2017/06/30/almanyada-escinsel-evlilik-merkele-ragmen-evet>, (Erişim Tarihi: 22.05.2020).
- Ermağan, İ. & Gümüş, B. (2019). Türkiye-Almanya ilişkileri. *Dünya Siyasetinde Almanya 1*, H. Bağcı, İ. Ermağan & B. Gümüş (Eds.), s. 321-354. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Ermağan, İ. (2011). Alman Birlik Partileri (CDU/CSU) ve Türkiye'nin AB Üyeliğine İlişkin Tutumları. *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 100-114.
- Evans, G. & Menon, A. (2017). *Brexit and British Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Fahrmeir, A. (Hrsg.) (2020). *Deutschland: Globalgeschichte einer Nation*. C.H. Beck.
- Ferman, M. (2021), "Merkel'in ekonomik mirası", <https://www.cnnturk.com/yazarlar/guncel/prof-dr-murat-ferman/merkelin-ekonomik-mirasi> (24.9.2021)
- Forbes (2020). Angela Merkel, Christine Lagarde And Kamala Harris Top Forbes' 100 Most Powerful Women List, <https://www.forbes.com/sites/forbespr/2020/12/08/angela-merkel-christine-lagarde-and-kamala-harris-top-forbes-100-most-powerful-women-list/?sh=1ec3fb141a5f>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021).
- Fuest, C. (2019). The Economic Legacy of the Merkel Era. *Handelsblatt*, November 15, p. 56.
- Fulbrook, M. (1991). *A Concise History of Germany*. Cambridge University Press.
- Gareis, S. B. (2019). Germany and China – A Close Partnership with Contradictions. *Germany's New Partners: Bilateral Relations of Europe's Reluctant Leader*, S. B. Gareis & M. Rhodes (Eds.), s. 87–108. Verlag Barbara Budrich.
- Gilbert, M., Oberloskamp, E. & Raithel, T. (2019). *Germany and European Integration*. De Gruyter Oldenbourg.
- Gümüş, B. (2020). Über rechtspopulistische Narrative führender AfD-Politiker_innen in den sozialen Medien. *Türk-Alman Çalışmaları Serisi I*, M. Önsoy & M. Er (Eds.), s. 99-124. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Gümüş, B. & Ermağan, İ. (2020). Almanya'nın Siyasal Sistemi. *Çağdaş Siyasal Sistemler*, H. Buran, M. Karaman, M. Durgut (Eds.), s. 269-340. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Güven, B. (2021). 'Özgür dünyanın lideri' Merkel!, <https://m.star.com.tr/acik-gorus/ozgur-dunyanin-lideri-merkel-haber-1646292/>, (Erişim Tarihi: 14.8.2021)
- Habertürk (2021). *Merkel'in partisinde liderlik yarışı!*, <https://www.haberturk.com/merkel-in-partisinde-liderlik-yarisi-haberler-2938596>, (Erişim Tarihi: 24.02.2021).

- Hacke, C. (2006). Deutsche Außenpolitik unter Bundeskanzlerin Angela Merkel. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 43, 30–37.
- Haneke, B. (1995). *Geschichte einer Volkspartei. 50 Jahre CSU 1945–1995*. Altwerb Verlag.
- Hansen, M. A. & Olsen, J. (2019). Flesh of the same flesh: A study of voters for the alternative for Germany (AfD) in the 2017 federal election. *German Politics*, 28(1), 1-19.
- Haverkamp, A., Reinhard, W., Kocka, J. & Benz, W. (Hrsg.) (2001). *Handbuch der deutschen Geschichte*. Klett-Cotta.
- Hobolt, S. B. (2016). The Brexit vote: a divided nation, a divided continent. *Journal of European Public Policy*, 23 (9), 1259–1277.
- Hoffman, M., Makovsky, A. & Werz, M. (2020). *The Turkish Diaspora in Europe. Integration, Migration, and Politics*, <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2020/12/10/491951/turkish-diaspora-europe/>, (Erişim Tarihi: 28.02.2021)
- IISS (2019). *German foreign and security policy after Merkel*, <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2019/german-foreign-and-security-policy-after-merkel>, (Erişim Tarihi: 01.3.2021).
- Kiessling, A. (2004). *Die CSU. Machterhalt und Machterneuerung*. Verlag für Sozialwissenschaften.
- Kornelius, S. (2014). *Angela Merkel The Chancellor and Her World*. Alma Books.
- Kroenig, M. (2020). *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.S. and China*. Oxford University Press.
- Kurtulmuş, F. (2019). Almanya'da Ekonomi. *Dünya Siyasetinde Almanya 1*, H. Bağcı, İ. Ermağan & B. Gümüş (Eds.), s. 25-42. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Langenbacher, E. (2015). *The Merkel Republic: An Appraisal*. Berghahn Books.
- MacGregor, N. (2015). *Deutschland. Erinnerungen einer Nation*. C.H. Beck.
- Marshall, B. (2000). *The New Germany and Migration in Europe*. Manchester University Press.
- Merkel, A. (Hrsg.) (2000). *Europa und die deutsche Einheit. Zehn Jahre Wiedervereinigung: Bilanz und Ausblick*. Herder.
- Merkel, A. (2004), *Mein Weg / Angela Merkel im Gespräch mit Hugo Müller-Vogg*, Hoffmann und Campe.
- Merkel, A. (2013). *Daran glaube ich: christliche Standpunkte*. St. Benno Verlag.
- Michalak, A. (2020). *Angela Merkel's career and the past of German future politics. A sociologically narrative political science essay*, https://www.researchgate.net/publication/348018537_Angela_Merkel's_career_and_the_past_of_German_future_politics_A_sociologically_narrative_political_science_essay, (Erişim Tarihi: 13.11.2021)
- Moeller, J. O. (2020). *Five Challenges for the European Union*, <https://nationalinterest.org/feature/five-challenges-european-union-113006>, (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- Murawski, M., Thordsen, T., Martensen, M., Rademacher, C. & Bick, M. (2019). Structural Requirements for Digital Transformation – Insights from German Enterprises. *Digital Transformation for a Sustainable Society in the 21st Century*, I. O. Pappas, P. Mikalef, Y. K. Dwivedi, L. Jaccheri, J. Krogstie & M. Mäntymäki (Eds.), s. 718-729. Springer.
- Müller, S. & Kornmeier, M. (2000), *Internationale Wettbewerbsfähigkeit: Irrungen und Wirrungen der Standort-Diskussion*, Vahlen.
- Naumann, F. (2021). *Botschafts-Warnung durchgesickert: Hat Merkels Regierung versagt? CDU-Mann räumt „großen Fehler“ ein*, <https://www.merkur.de/politik/afghanistan-merkel-maas-kabul-botschaft-cdu-seehofer-gruene-fdp-warnung-zr-90923527.html>, (Erişim Tarihi: 31.8.2021).
- NTV (2020). *Brexit anlaşması ne ifade ediyor?*, <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/brexit-anlasmasi-neifade-ediyo,S87D6wtzXEuQyVASX4Caag/RRN486MOaEOAzaMbgegy8A>, (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

- Özer, B. & Karadağ, C. T. (2017). Willy Brandt'in "Ostpolitik"inin Alman Dış Politikasına Mirası. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52. Sayı, 134-148.
- Puntscher R., S. & Wessels, W. (2006). *The Making of a European Constitution. Dynamics and Limits of the Convention Experience*. VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Requena, P. (2020). Angela Merkel and how managing the pandemic crisis can mark her legacy. *Opinion Paper*. IEEE n.104/2020, p. 1-27.
- Rohrer, F. (Ed.) (2017). *Angela Merkel'in sakin gücü*, https://www.bbc.com/turkce/resources/identity/angela_merkel_turkish, (Erişim Tarihi: 12.11.2020).
- Rosellini, J. (2020). *The German New Right: AfD, PEGIDA and the Re-Imagining of National Identity*. Hurst.
- Sanger, D. E., Erlanger, S. & Cohen, R. (2021). *Biden Tells Allies 'America Is Back,' but Macron and Merkel Push Back*, <https://www.nytimes.com/2021/02/19/us/politics/biden-munich-conference.html> , (Erişim Tarihi: 24.02.2021).
- Samrai, Y. (2019). *Trading with the frenemy: Germany's China policy*, https://ecfr.eu/article/commentary_trading_with_the_frenemy_germanys_china_policy/, (Erişim Tarihi: 24.02.2021).
- Schöllgen, G. (2004). *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*. C.H. Beck.
- Schwarz, H.-P. (1994). *Die Zentralmacht Europas*. Siedler Verlag.
- Sibum H. (2018). *Almanya'daki istihdam piyasasına dair on husus*, <https://www.deutschland.de/tr/topic/ekonomi/alman-istihdam-piyasasi-one-cikan-baslica-on-olgu>, (Erişim Tarihi: 26.02.2021).
- Simon M.-L. & Brands, F. (2015). *Zugangstor Hochschule: internationale Studierende als Fachkräfte von morgen gewinnen*, Sachverständigenrat deutscher Stiftungen für Integration und Migration. Forschungsbereich.
- Steinwehr, U. (2019), *Germany's emigration trend brings gain as well as loss*, <https://www.dw.com/en/germanys-emigration-trend-brings-gain-as-well-as-loss/a-51571299>, (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- Sümbelli, M. (2020). *Angela Merkel neden 10 yıldır 'dünyanın en güçlü kadını'?*, <https://www.sozcu.com.tr/2020/dunya/angela-merkel-neden-10-yildir-dunyanin-en-guclu-kadini-6162026/> (Erişim Tarihi: 14.12.2020).
- Staudt, E. (Hrsg.) (2002). *Deutschland online*. Springer.
- Thompson, M. R. & Lennartz, L. (2006). The Making of chancellor Merkel, *German Politics*, Vol.15, No.1, pp.99–110.
- Wilhelm, C. (Ed.) (2016). *Migration, Memory, and Diversity. Germany from 1945 to the Present*. Berghahn.
- Yıldız, Y. (2019). Geçmiş ve Günümüzde Almanya'da Din olgusu. *Dünya Siyasetinde Almanya 1*, H. Bağcı, İ. Ermağan ve B. Gümüş (Eds.), s. 177-210. Ankara: Nobel Yayınevi.